

УДК 330.524

*Л. О. Добрянська,
с. н. с., ЛНАУ, здобувач, РВПС України НАН України
Є. В. Хлобистов,
д. е. н., професор, РВПС України НАН України*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Сьогодні ставить перед суспільством задачу подолання наслідків економічної кризи та просування до сталого розвитку продуктивних сил. Світова економічна криза досить сильно відзначилась на національному соціально-економічному зростанні: Україна є доволі інтегрованою країною у світовий розподіл праці, у світову економіку. Однак, світова економічна криза для України — це зниження попиту на основні експортно-орієнтовані товари базових галузей промисловості. Понад 70% машинобудування, металургії, хімії йшли на експорт. Про зниження конкурентоспроможності українських металургів, хіміків можновладці та фахівці знали заздалегідь, однак нічого не відбулося, що змогло б попередити руйнівні негативні наслідки [9]. До речі, погіршення основних макроекономічних показників розвитку — це не проблема останнього року. Її витoki починаються з 2004-го року — з року зміни політичних еліт і початку системної політичної кризи. У 2004 році ВВП становив 112% до минулого року, у 2005 — 102% (зниження на порядок), далі два роки відносно стабільного зростання до 107%, у 2008 році — зростання ВВП склало 102,1%, але виключно за рахунок успішного першого півріччя. Держава (а особливо — власники підприємств базових галузей економіки) не скористалась вигідною для України кон'юнктурою світових цін на продукцію металургів, хіміків, машинобудівників для реінвестування у виробництво, у інноваційне його оновлення, а нагромаджували надприбутки. За оптимістичними офіційними даними державного бюджету (згідно з Законом України "Про державний бюджет..." на 2009 р.), зростання ВВП має сягнути 0,4%, але Міжнародний валютний фонд має прогнозує падіння ВВП від 6 до 8%, а вітчизняні експерти схиляються до 5—5,5%. Проте,

повільного падіння ВВП — результатами 2008—2009 рр. не оминати. Друга група факторів пов'язана з банківським сектором і кризою банківської системи країни. Банки протягом останніх декілька років у гонитві за споживачем банківських товарів (кредитів) настільки спростили процедури отримання позик, що майже будь-який пересічний українець міг взяти кредит не тільки на купівлю холодильника чи пральної машини, але й автомобіля, квартири тощо. За мовчазною згодою між банком і клієнтом потенційні позичальники приносили довідки про неіснуючі доходи, а банки, розраховуючи на те, що тіньова економіка "підсилює" офіційну платоспроможність громадянина, видавали кредити. Так довго бути не могло — і сьогодні тисячі позичальників не в змозі обслуговувати такі банківські кредити. Крім того, банки України доволі глибоко інтегровані у світову фінансову систему, й на них теж відбилися загальні проблеми платоспроможності міжнародних банків. Однак, за образом вислового академіка Валерія Гееця, "довіри немає не до банківських інститутів — довіри немає до влади". Бо елітами керують "страх і жадібність": страх втратити хоч частину ринку жадібність — до отримання прибутків і надприбутків. Просто статистика: кредити за чотири місяці 2009 року впали на 2,7%, депозити — на 12,8%. Дефіцит торговельного балансу на кінець 2009 року оцінюється у 3—4 млрд доларів.

Тому ми спостерігаємо падіння ВВП у першому кварталі на 21,1% (власні експертні дані Рахункової палати України), тінізація економіки досягає 40%, обсяги будівництва в Україні з початку кризи можуть впасти до 50% (дані Міністра регіонального розвитку і будівництва Василя Куйбіди), за даними Держкомстату промислове виробництво скоротилось майже на

30%. За даними Міністерства праці і соціальної політики, рівень безробіття у поточному році може сягнути 8%. Реальні доходи зведеного бюджету за перший квартал 2009 року порівняно з минулим роком скоротились на 11,5%, державного — на 8,9%. Дефіцит державного бюджету складає 333,4 млн грн. (торік спостерігався профіцит понад 1,1 млрд грн.). Скорочення інвестицій у промисловості становить понад 35%, з них у експортно-орієнтовані галузі — на 50% і більше. Україна заборгувала на сьогодні міжнародним організаціям біля 103 млрд доларів (дані Нацбанку України), або 63% ВВП, що становить 2,5 тис. дол. США на кожного мешканця нашої країни. За період кризи резерви НБУ скоротились на 34%, близько 13% резервів НБУ знаходяться у цінних паперах сумнівних, не публічних компаній, які не входять до рейтингів провідних міжнародних агенцій. Отже, нині є великі перешкоди і неабиякі виклики до формуванні моделі сталого зростання. Що на сьогодні може надати оптимізму щодо подальшої долі економіки? Перш за все, це зусилля уряду, які є досить ефективними у царині розроблення програмних документів. Так, наприкінці 2008 року була запропонована Урядом Програма діяльності Кабінету міністрів України "Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток", яка передбачає: досягнення макроекономічної стабілізації, недопущення зниження рівня життя населення, сприяння розвитку підприємництва, стимулювання інвестиційної діяльності, підтримку реального сектора економіки, вдосконалення податково-бюджетної політики, інвестиційної політики, підтримку розвитку фондового та фінансового ринків, вдосконалення регуляторної політики, формування конкурентного середовища, оптимізацію структури державного сектора економіки, підвищення ефективності управління об'єктами державної власності, технічне регулювання та захист прав споживачів, реформування публічної адміністрації, реформування системи судочинства та суміжних з нею інститутів, протидію корупції в Україні, розвиток громадянського суспільства, поглиблення наукових засад реалізації регіональної політики, підвищення рівня обороноздатності держави. Окрема частина Програми Уряду присвячена розвитку реального сектора економіки, проведенню ефективної науково-технічної та інноваційної політики, зокрема щодо промислового та агропромислового комплексів, розвитку сільської місцевості, інфраструктури, будівництву, створення конкурентоспроможної системи генерування знань, формування інноваційної інфра-

структури та системи трансферу технологій, розвитку системи управління інтелектуальною власністю, стимулюванню попиту на інновації, інтеграції науково-технологічного потенціалу України у світове господарство [3]. По суті, ефективність подолання кризових явищ в економіці держави залежить від консенсусу всіх гілок влади у питанні реалізації антикризової програми уряду, від її ефективного та оперативного корегування відповідно до змін кон'юнктури зовнішніх та внутрішніх ринків.

Саме це дасть можливість привернути уваги громадськості до створення інституціональних та організаційних засад переходу розвитку держави на модель сталого розвитку. Розробка моделі сталого розвитку продуктивних сил, як підгрунтя для забезпечення оптимальної територіальної локалізації економічного простору має спиратися на принципи обмеження розвитку країни та курсу поступової економічної та політичної інтеграції до Євросоюзу, задекларований українським урядом, як дороговказ розвитку на найближчий період [2; 6]. Однією з провідних задач щодо визначення моделі сталого розвитку є економічне районування. Серед обмежень розвитку, що мають бути відображені при створенні Генеральної схеми економічного районування України, вирішальними є наступні [7].

По-перше, ресурсно-екологічні. Вони стосуються екологічного стану природного середовища та природних умов, які необхідні не тільки для фізіологічного існування людини, але й для соціально-економічного розвитку суспільства на сучасному технологічному рівні;

По-друге, ресурсно-економічні обмеження, які стосуються технологічного рівня розвитку продуктивних сил, що дозволяє використовувати певні природні та соціальні умови як ресурси для господарства.

По-третє, суспільно-політичні обмеження, які зумовлюються соціальною структурою суспільства, що забезпечує функціонування певного політичного ладу і відповідно, наявність чи відсутність умов сталого розвитку.

По-четверте, обмеження, що визначаються системою управління, правового забезпечення господарювання та регіональної політики. Наявні обмеження викликані рівнем стабільності й консолідації суспільства; за відсутності ефективної управлінської вертикалі здійснення будь-яких політичних, економічних чи екологічних заходів є малоперспективною.

По-п'яте, не можна нехтувати такими консервативними факторами, як менталітет та історичний досвід розвитку суспільства. Вони проявляються у соціальних уподобаннях як

політичної, так і господарської моделі розвитку.

Просторовий аспект формування сталого розвитку продуктивних сил і забезпечення оптимальної локалізації економічного простору повинно базуватись на таких властивостях елементів простору, як здатність до взаємодії; упорядкованість, структурованість взаємозв'язків, тобто наявність чітких механізмів взаємодії; цілісність, унікальність та самостійність кожного елемента, наявність трьох основних груп факторів, що зумовлюють розвиток "входу", "виходу" та взаємозв'язків між ними.

Здатність до взаємодії характеризується поєднанням двох факторів: здатністю елементів до взаємодії та уможливленням взаємодії між елементами. Дана властивість набуває особливої актуальності за умов посилення двох протилежних процесів — прагнення до об'єднання держав, регіонів, територій та до національного самовираження через відділення та вимагання суверенності окремих країн, республік, народів. Нині існує багато об'єктивних культурно-історичних, нормативно-політичних та інших причин, що ускладнюють взаємодію між підпросторами. Спроба територіальної одиниці відстоювати свою унікальність та незалежність шляхом ізоляції від зовнішнього світу, створенням штучних кордонів для співпраці, навіть за умов внутрішнього сталості розвитку, утруднює або навіть унеможлиблює формування системи сталого розвитку розміщення продуктивних сил та забезпечення оптимальної просторової локалізації економічного простору.

Упорядкованість, структурованість взаємозв'язків не тільки всередині кожного елемента підпростору (регіону, держави тощо), але й між ними створює підвалини для ефективної взаємодії. Ця властивість забезпечує передбачуваність поведінки та напрямку розвитку кожного елемента, що сприяє сталості всього простору.

Цілісність, унікальність та самостійність елементів. Вимога до унікальності є однією з складових сталості, а збереження культурного, етнічного, природного та інших "видів" розмаїття — одна з цілей сталого розвитку, яка не одноразово обговорювалась на різних рівнях. Формування системи сталого розвитку розміщення продуктивних сил вимагає просторового сприйняття розвитку, за якого унікальність кожного об'єкта визначається сукупністю та різноманіттям взаємовідносин між елементами простору, а також історичними, політичними, економіко-географічними та іншими особливостями розвитку.

Самостійність визначається принципами демократії та свобод, які проголошені державному рівні та гарантуються Конституцією України.

Цілісність елемента впливає з факту, що якщо не існує підстав для функціонування простору як єдиної системи, то він розпадається на більш дрібні, але цілісні складові. Процес розпаду може розглядатися як прагнення сталості простору. Прикладом є розвал СРСР, Югославії тощо, що доводить що цей процес, як правило, є тривалим та болісним. Водночас, цілісність є основою та необхідною умовою сталого просторового розвитку на всіх рівнях, а втручання в простір руйнує його цілісність та зменшує сталість системи. Зазначимо, що цей процес не залежить від того, чи був цей вплив зі знаком "плюс" або "мінус".

Щоб роз'яснити дану позицію, розглянемо просторовий розвиток регіону, що перебуває у стані відносної сталості. Зміна внутрішніх або зовнішніх зв'язків, які у сукупності забезпечують стабільне функціонування економіки та розвиток соціальної сфери незалежно від того, чи то прихід крупного інвестора, зміна структури розміщення продуктивних сил чи банкрутство крупного підприємства неминуче, виведуть простір із стану рівноваги. Подальший розвиток потребуватиме відповідних зусиль (фінансових, політичних, управлінських та інших) для формування нової оптимальної локалізації економічного простору і, можливо, переходу на наступний щабель розвитку.

Таким чином, система сталого розвитку розміщення продуктивних сил і оптимальної просторової локалізації економічного простору забезпечується синергетичним ефектом розвитку його складових. Кожен елемент унікально впливає на сталість системи, проте жоден елемент відчуває вплив, який залежить від його положення в просторі (галузь, регіон, економічний район, федеральний округ, держава, співдружність) [10].

Економічний простір апіорі є відкритим, тобто підданий зовнішнім впливам й сам впливає на зовнішнє середовище. Отже, існує три основні групи факторів, що зумовлюють просторовий розвиток: "вхід", "вихід", "взаємозв'язок" (між ними). На просторовий розвиток України впливають фактори, що діляться на три складові: внутрішні, зовнішні та фактори сприйняття.

До зовнішніх факторів відносяться ті, що формуються поза простором країни: різноманітні міждержавні угоди та альянси, зростаюча роль транснаціональних корпорацій, політика, що проводиться іншими країнами та їх

об'єднаннями, щодо України, конвенції тощо.

Внутрішні фактори формуються всередині країни, до них відносяться не тільки культурні традиції, особливості менталітету та господарювання, але й політична стабільність, залежність економіки країни від сусідів та стратегічних партнерів, експорту або імпорту тощо.

Фактори сприйняття — це гострота реакції на зміни тих чи інших показників як зовнішніх, так і внутрішніх, тобто еластичність економічного простору щодо факторів впливу. Очевидно, що чим еластичніші вища, тим менший вплив того чи іншого фактора, а розвиток більш збалансованим. Це явище може мати як позитивний, так і негативний характер. В якості прикладу позитивного впливу високої еластичності сприйняття при формуванні системи сталого розвитку розміщення продуктивних сил і оптимізації просторової локалізації економічного простору можна привести прецедент із диверсифікацією джерел постачання газу, що відбувся на європейському просторі з огляду на останні події в Україні та Росії. Адже чим менш залежною буде країна, тим більш сталим буде її розвиток. Негативним прикладом є консервативність сприйняття населенням або владою нововведень, що гальмує впровадження нових високоефективних технологій, зміну ставлення до ресурсів та можливостей їх використання, стилю споживання тощо.

Таким чином, визначення перспектив природокористування в Україні та виявлення екологічної парадигми розвитку спирається на геополітичні та геоекономічні складові державотворення, а формування системи сталого розвитку продуктивних сил країни — на засади регіональної політики, пріоритети місцевого самоврядування, регіональні стратегії та плани дій, положення Генеральної схеми економічного районування тощо [5].

Виявлення складових державотворення на терені економічного зростання має спиратися на методологію досліджень зрушень у глобальному середовищі і формування "постекономічних" відносин між суб'єктами глобального ринку [8; 11]. Саме з урахуванням таких зрушень мають розроблятися національні проекти та програми суспільного та територіального розвитку. Крім того, слід звернути увагу на фактори сталого розвитку, якими повинна опікуватися держава і суспільство, особливо в умовах уповільнення темпів зростання ВВП, зміни у цій політиці, зокрема щодо енергоносіїв, загального скорочення державних інвестицій. Постійної уваги потребують й проблеми забезпечення екологічної безпеки та соціальної стабілізації, що тісно пов'язані між со-

бою, адже на них негативно позначаються будь-які кризові явища господарювання, безробіття, скорочення виробництва й значна амортизація обладнання, а також значною мірою, невикористання державою дієвих важелів регулювання, що спираються на недержавний сектор економіки.

Сучасна економіка все більшою мірою зростає за рахунок екологічних умов та ресурсів у формі супутнього природокористування, яке не отримує екорентної оцінки [5]. Як наслідок, вони не включаються до собівартості продукції та послуг, не враховуються при капіталізації природної ренти. Рівень капіталізації ресурсів території при цьому змінюється (або викривляється). В результаті цього частка капіталу території несправедливо перерозподіляється між власником природних ресурсів та інвестором. Контролювати це важко, адже не створюється (не розраховується) екобаланс території, що призводить до "ілюзії" начебто еко-ресурси не експлуатуються, хоча і утягуються у супутнє природокористування. Наприклад, місто споживає атмосферне повітря, вологу, мікроклімат тощо, проте ніде цей аспект використання навколишнього природного середовища (НПС) не знаходить вартісного обчислення.

Очевидним є той факт, що у сучасних умовах захистити чи то відновити НПС можливо тільки через економічні важелі впливу, зокрема через включення до собівартості продукції можливих втрат навколишнього середовища, що виникають внаслідок його нераціонального використання. Для цього необхідно проведення оцінки впливу на довкілля та визначення мультиплікативного ефекту від антропогенного впливу. За допомогою еколого-економічної категорії — екологічної ренти, що виникає на різних рівнях, можна управляти соціальними і господарськими процесами у площині економіки природокористування, отже, і сталим розвитком, адже вона (рента) дозволяє визначити додану вартість, що створюється при експлуатації ресурсів. Визначення екоренти уможливує створення економічних моделей, що побудовані на оцінці природного капіталу в межах єдиної цілісної території. Включення екоренти в процес природокористування дозволить сформувати ефективний механізм ціноутворення, який передбачає компенсаційні заходи для захисту та відновлення природних ресурсів.

У реформуванні економічних відносин у природокористуванні визначальними є, зокрема, такі проблеми, як вартісна оцінка ресурсу в складі національного багатства, визначення його податкового потенціалу, засобів вилучен-

ня до бюджету надлишкового рентного доходу, що зумовлений як природними, так і економічними факторами при використанні ресурсів [12].

Невиявленість вартісних суперечностей природокористування значною мірою зумовлена недосконалістю системи національної статистики та ігноруванням у її науково-методичному забезпеченні фактора екологічної місткості території. Теоретичні роботи з цього приводу активно з'являються у наукових періодичних і монографічних виданнях протягом останніх 15—20 років. У практичному ж плані проблема залишається невирішеною. Особливо це стосується методичного доробку саме щодо вартісного врахування екологічної місткості при створенні державних документів програмного й нормативного характеру, у визначенні стратегії й тактики соціально-економічної політики.

Інша, не менш важлива проблема — інтенсифікація інвестиційної діяльності, залучення ресурсів для економіки за для подолання кризових явищ сьогодення. Проблема інтенсифікації інвестиційної діяльності пов'язана з обмеженнями внутрішнього державного нагромадження й нездатності приватних інвесторів повною мірою компенсувати нестачу капіталовкладень [1]. Високий рівень інфляції зумовив таку норму процента, яка суттєво перевищує потенційну рентабельність переважної більшості промислових проектів. Таким чином, довгострокові та середньострокові кредити спинились поза межами можливостей виробників та суб'єктів господарської діяльності взагалі.

Непривабливими для банківського капіталу та закордонних інвесторів є вкладення до реального сектора економіки. Потенційні інвестори віддають перевагу більш ліквідним формам залучення банківського капіталу, серед яких є державні короткострокові займи, цінні папери та інші форми державного запозичення коштів на короткий термін. Державна інвестиційна політика не захищає витрати бюджету на інвестиційні цілі та, крім того, не захищає повною мірою права інвесторів, особливо там, де йде мова про спільне з державою фінансування проектів.

Світовий досвід організації інвестиційних проектів доводить, що поєднання високої надійності вкладених коштів з ефективністю засвоєння досягається завдяки проектному фінансуванню. Його обов'язковою частиною є вкладення вагової частини власних фінансових ресурсів. Як правило, для проектів, що фінансуються з бюджету, кошти інвестора повинні ся-

гати 20% та більше, держава може фінансувати близько 40% [4]. При цьому доцільно використовувати практику пов'язаних кредитів, коли держава не перераховує кошти на рахунок інвестора, а сплачує товари та послуги, що необхідні при реалізації проекту. Також держава може гарантувати комерційному банку повернення близько 40% запозичених інвестором коштів, що мають бути спрямованими на потреби проекту.

Інвестиційні витрати бюджету можуть спрямовуватися на:

1) прями інвестиції держави, що отримали перевагу на конкурсі співфінансування інвестиційних проектів;

2) кредитування експортних операцій, у т.ч. з поповненням обігових засобів;

3) капіталовкладення на заходи, пов'язані з санацією підприємств;

4) відшкодування забор'язань з державних фінансових гарантій.

Формування бюджетних інвестиційних нагромаджень повинно здійснюватись не відповідно статтею, а механізмом формування й накопичення коштів, який повинен спиратися на безпосередні податкові відрахування. Так, як формується позабюджетний чорнобильський фонд.

Покращання інвестиційного клімату в країні й узгодження формування бюджетних витрат на інвестиційні проекти необхідні, але не достатні заходи. Потрібно не тільки поширювати інвестиційні ресурси, а й стимулювати економіку в цілому до сприйняття інвестицій, особливо на мікрорівні, тобто на рівні конкретного підприємства. Це потребує:

1) реформи підприємств, яка передбачає перехід до світової практики бухгалтерського обліку, оцінку основних виробничих фондів у відповідності з реальною ринковою вартістю;

2) страхування майна (особливо великими промисловими підприємствами) ще не отримало відповідного розвитку. Так, НС на великому індустріальному підприємстві буде відшкодуватися коштами бюджету, тобто за рахунок пересічного платника податків;

3) розвитку інфраструктури, форм і методів залучення до інвестиційної сфери заощаджень населення. На Заході для цього створюються пайові інвестиційні фонди, пенсійні фонди тощо;

4) іпотеки: необхідно активно сприяти становленню національної системи іпотечного кредитування, формувати вторинний ринок іпотечних кредитів, залучати до системи банківського кредитування систему довгостроко-

вих бюджетних кредитних ресурсів.

Окремо треба відмітити проблему надання податкових пільг на прибуток інвестора, що використовується на потреби інвестиційного проекту. Оподаткування інвестиційного прибутку не сприятиме розвитку інвестиційної діяльності. Досвід найближчих сусідів — росія — доводить, що підвищення податкового тиску на інвестиційну діяльність суттєво знижує активність потенційних інвесторів.

Правова підтримка інвестиційної діяльності повинна передбачати:

— надання бюджетних коштів недержавним організаціям на засадах гарантованого повернення;

— рівність прав інвесторів незалежно від форми власності ресурсів інвестування.

Головне — щоб держава почала, нарешті, формувати ринок довгострокових інвестиційних ресурсів та довгострокових інвестиційних забор'язень. Створення інвестиційного банкового капіталу значною мірою знизить інвестиційний ризик й сприятиме активізації залучення коштів. Взагалі, подолання економічної кризи можливе лише за умов поновлення відтворення капіталу, його мобілізації та цільового використання. Повинна бути здійснена оцінка факторів, що протистоять нагромадженню інвестиційних ресурсів, і це проблема комплексна, вирішення її тільки на засадах інвестиційного забезпечення радіоактивно забруднених територій неможливе.

Перш за все, необхідно відокремити в дослідженні потенціал інвестиційних ресурсів підприємств, галузевих утворень, регіонів у цілому. Процеси формування інвестиційного потенціалу (спроможність суб'єкта господарювання до інвестиційної діяльності) та механізми регулювання відрізняються. Так, для підприємства, інвестиційний потенціал формується за рахунок амортизаційних відрахувань, частини прибутку, що залишилась після сплати податків, дивидентів, соціальних витрат, компенсації видатків. Крім того, нагромадження інвестиційних ресурсів здійснюється операціями з цінними паперами, випуском акцій і боргових забор'язень. Але треба уважно ставитися до нагромадження інвестиційних коштів, що здійснюється за рахунок власної заборгованості перед бюджетом та працівниками. Наприклад, деякі підприємства не розраховувалися з обов'язковими виплатами, при цьому накопичували й витрачали кошти на капітальне будівництво, внутрішню інвестиційну діяльність, капіталовкладення. Але на рівні крупних компаній та промислово-фінансових груп все більше значення набуває політика концентрації

інвестиційних ресурсів для вирішення нагальних проблем розвитку. Оцінка інвестиційного потенціалу повинна враховувати фактори, що сприяють його скороченню. Так, для підприємства це фактори інфляції та збитковості. Їх вплив на інвестиційний потенціал багатоплановий. Інфляція збільшує інвестиційний потенціал, якщо підприємство дотримується політики залучення інфляційного прибутку за рахунок підвищення цін на власну продукцію. Однак це обмежує попит. Таким чином, якщо інфляція вартості поточних витрат перевищує можливість підприємства підвищувати ціни на продукцію, то замість інфляційного прибутку спостерігається відносна та абсолютна збитковість функціонування. Це явище було характерним для початку 1996 р., коли стабілізація грошової одиниці України призвела до підвищення банкрутства й збитковості багатьох товаровиробників. Як результат — скорочення обігових коштів, а іноді й ліквідація зворотного капіталу в цілому.

Оцінка основних фондів в умовах стимулювання інвестиційної активності повинна спиратися на:

— розвиток системи диференційованих індексів зміни вартості основних фондів;

— забезпечення більш широких можливостей прямого оцінювання основних фондів;

— розширення оцінювання за рахунок використання незалежних експертів, особливо спеціально підготовлених у відповідних закладах;

— розширення системи обліку основних фондів, виявлення їх реальної амортизації та встановлення адекватних амортизаційних відрахувань.

Необхідно вдосконалювати й кругообіг амортизаційних відрахувань. Фактично амортизаційний фонд перетворився із фонду відтворення капіталу в фонд поточного доходу, із подальшим використанням його як прямого прибутку, який приховано від оподаткування. Тому для використання резервів інвестиційного забезпечення підприємств, що працюють й працюватимуть на радіоактивно забруднених територіях, потрібно провести комплекс заходів, спрямованих на реформування амортизаційної політики й кругообігу амортизаційного фонду, підвищити відповідальність й надати суб'єктам господарювання додаткові права й обов'язки щодо використання амортизаційного фонду.

Якщо національна економіка не виправдає сподівань на активізацію інвестиційної активності, то це буде спричинено і наступними стратегічними недоліками управління господарюванням:

— зниження можливостей стратегічного планування розвитку економічних систем, яке й досі сприймається атавізмом соціалістичного господарювання; директивність управління не трансформована у гнучкі механізми фінансового оздоровлення та цільового розподілу обмежених інвестиційних ресурсів держави;

— слабкість українського приватного капіталу не дозволяє йому активно інвестувати кошти у розвиток базових галузей промисловості, а державний капітал не виконує належної інвестиційної функції, з одного боку, й не сприяє залученню недержавних інвестиційних резервів — з іншого;

— держава не опікується нагромадженням капіталу приватизованих підприємств й не має виваженої політики щодо подальшого розвитку приватизаційної діяльності;

— держава не забезпечує утримання приватного капіталу в межах країни й не сприяє його активній роботі на зміцнення національного економічного простору;

— не забезпечені рівні права банкового й промислового капіталу на терені національної економіки, держава фактично сприяє спекуляціям короткостроковими державними облігаціями, не протидіє штучно високій нормі прибутку валютних та банкових операцій над середньою нормою прибутку в економіці.

Таким чином, методологія дослідження екологізації просторового розвитку продуктивних сил України має спиратися на теоретичне та науково-методичне підґрунтя визначення шляхів подолання кризових явищ сьогодення, формування нормативного та законодавчого забезпечення політики сталого розвитку, що спиратиметься на концептуальні та стратегічні напрацювання фахівців НАНУ та Мінекономіки України, створення цілісного державного стратегічного документа, що орієнтує на прискорення інноваційно-інвестиційного напрямку оновлення економіки, поетапне дистанціювання від ресурсної орієнтації розвитку держави та використання природного ресурсу в якості системи формування асиміляційних, рекреаційних, екосистемних послуг. Саме це дозволить у практичній площині прискорити формування національної моделі сталого розвитку продуктивних сил на основі всебічної екологізації соціально-економічного поступу.

Література.

1. Данилишин Б. Інвестиційна складова реального сектора / Б. Данилишин // Урядовий кур'єр. — 2009. — 24 лютого. — С. 1.

2. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України / Б. Данилишин, В. Чижова // Економіка

України. — 2004. — № 3. — С. 4—11.

3. Данилишин Б. Уряд має чітку антикризову програму / Б. Данилишин // Урядовий кур'єр. — 2009. — 12 березня. — С. 1.

4. Данилишин Б. Цінова ситуація — під контролем уряду / Б. Данилишин // Урядовий кур'єр. — 2009. — 12 червня. — С. 1.

5. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку: монографія / Б.М. Данилишин / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. — Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2008. — 256 с.

6. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [Геєць В. М., Александрова В. П., Артьомова Т. І., Бажал Ю. М., Барановський О. І.]; за ред. В.М. Геєця / НАН України; Інститут економічного прогнозування — К.: Фенікс, 2003. — 1006 с.

7. Жарова Л.В. Методологія формування системи сталого розвитку продуктивних сил і забезпечення оптимальної територіальної локалізації економічного простору / Л.В. Жарова, Є.В. Хлобистов // Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / [За ред. Данилишина Б.М.] — К.: РВПС України НАН України, 2008. — С. 197—208.

8. Мунтиян В.И. Влияние кризисных явлений в экономике и обществе на экономическую безопасность государства / В. И. Мунтиян // Экономическая безопасность государства и интеграционные формы ее обеспечения / [под ред. Вороновского Г.К., Недина И.В.] — К.: Знання України, 2007. — С. 15—28.

9. Основні показники економічного та соціального розвитку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/info_boxes?art_id=38501&cat_id=38506.

10. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека стратегічного потенціалу динаміки розвитку продуктивних сил регіонів України / Є.В. Хлобистов, Л.В. Жарова, О.М. Кобзар // Механізми регулювання економіки. — 2008. — № 3. — Т. 1. — С. 110—117.

11. Хлобистов Є.В. Економічна безпека України у глобальних викликах сучасності / Є.В. Хлобистов // Механізми регулювання економіки. — 2008. — № 4. — Т. 1. — С. 157—162.

12. Хлобистов Є.В. Сталий розвиток та екологічна політика у глобальних викликах: від передбачення до прогнозування / Є.В. Хлобистов, Л.В. Жарова, М.В. Ільїна // Економіка природокористування і охорони довкілля: [щорічник наук. праць; відп. ред. Хвесик М.А.] / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України — К., 2008. — С. 42—48.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2010 р.